

Môže Francúzska republika vytrvať? Porevolučné úvahy grófa de Maistre

Joseph de Maistre

7. novembra 2020 ✚ *História* ✚ *Francúzska revolúcia*

pokračovanie I. časti

Bolo by lepšie sa pýtať, či Republika môže vôbec jestvovať. Tento predpoklad bol urobený trochu unáhlene a táto otázka je úplne oprávnená, lebo dejiny nám dokazujú, že veľká a nerozdelená republika je neuskutočniteľná. Malý počet republikánov uzavretý za hradbami mesta môže bezpochyby panovať nad miliónmi poddaných, ako to napríklad robil Rím. Veľký a slobodný národ ale nemôže dlho žiť pod republikánskou vládou. To je tak jasné, že teória by sa zaobišla aj bez skúsenosti, ale tu sa teória aj skúsenosť dokonale zhodujú. Čo bolo treba povedať Francúzom, aby uverili v republiku o dvadsiatich štyroch miliónoch ľudí? Len dve veci:

- nič nám nebráni robiť niečo, čo nikto, nikdy, nikde nevidel
- vynález zastupiteľského systému nám umožňuje dosiahnuť to, čo naši predkovia dosiahnuť nemohli

Preskúmajme silu týchto argumentov.

Ak nám povedia, že na kocke hodenej miliardu ráz nepadne iné číslo ako 1, 2, 3, 4 alebo 5, verili by sme, že na jednej zo strán je aj šestka? Určite nie a bolo by to pre nás rovnako isté, ako keby sme sa na vlastné oči presvedčili, že jedna strana je prázdna, alebo je tam zopakovaná niektorá číslica.

Dobre teda. Pozrime sa na dejiny a uvidíme, že takzvaná Fortúna neúnavne hádže kockou už štyri tisícročia. Hodila niekedy veľkú republiku? Nie, veľká republika na kocke nie je. Ak by svet niekedy pozoroval postupný vývoj nových štátnych zriadení, nemali by sme právo tvrdiť, že také, alebo onaké zriadenie je nemožné len preto, že ho doposiaľ nikto nevidel. Ale veci sa majú práve naopak. Monarchie jestvovali vždy, a z času na čas sa objavili republiky. Aby sme to spresnili, demokraciou nazývame zriadenie, kde široké masy vykonávajú vládu. Tam kde je vláda v rukách viac či menej obmedzeného počtu privilegovaných rodín, hovoríme o aristokracii. A tým je povedané všetko.

Porovnanie s kockou dokonale sedí. Ak Fortúna vrhá vždy tie isté čísla, štatistika nám hovorí, že iné padnúť nemôžu. Nepleťme si tu ale podstatu vecí s ich akcidentmi. Podstata zostáva nemenná a vždy rovnaká, akcidenty sa menia a tak spôsobujú, že masám sa zdá, že sa zmenila aj vec samotná. Skúsené oko ale ľahko prehliadne, podľa času a miesta meniaci sa háv, haliaci nemennú prirodzenosť tej-ktorej veci. Napríklad, čo nové, alebo nezvyčajné je na tých troch elementoch, ktoré konštituujú vládu v Anglicku? Mená (peers, commons) a odevy lordov.

Ale tieto tri elementy moci, ak o nich uvažujeme v abstraktnej rovine, nachádzame všade tam, kde nachádzame rozumnú a trvácú slobodu. Všetky tri sa nachádzali v Sparte, ktorej vláda pred Lykurgom

oscillovala medzi tyraniou – keď si králi uzurpovali priveľa moci a chaosom – keď si autoritu uzurpoval ľud. Lykurgos medzi nich postavil senát a tak podľa Platóna vytvoril „spásnu protiváhu a silnú hradbu medzi dvoma krajnosťami a zaistil tak rovnováhu, ktorá bola pevným základom pre zdravý štát, pretože senátori sa stavali na stranu kráľov, keď bolo treba skrotiť nerozvážnosť ľudu a naopak, postavili sa na stranu ľudu, keď bolo treba učiniť prietrž tyranským ambíciám kráľov“. Takže nič nové. Veľká republika nie je uskutočniteľná a preto veľká republika nikde a nikdy nejestvovala.

Dovoľte mi pozastaviť sa pri zastupiteľskom systéme, o ktorom niektorí hovoria ako o riešení tohto problému. Na začiatok si všimnime, že tento systém nijako nie je moderným vynálezom, ale je to produkt, lepšie povedané súčasť systému feudálnej vlády z obdobia, keď dospela k vyzretosti a vyváženosti, vďaka čomu sa stala najdokonalejším štátnym zriadením na svete. Kráľovská autorita zvolávala národné zhromaždenia, do ktorých jednotlivé obce posielali svojich zmocnencov, čím sa vlastne zrodil zastupiteľský systém.

Mimochodom, to isté možno povedať o súdoch a porotách. V rámci hierarchie boli poddaní toho istého rádu zvolávaní príslušnou vrchnosťou, aby sa podieľali na súdnom procese. Z toho sa zrodila maxima, že každý človek musí byť súdený jemu rovnými – *pares curtis*. Angličania túto ideu rozvinuli a zachovávajú ju v celej jej šírke, Francúzi ju na rovnakú úroveň nedotiahli.

Človek nedokáže preniknúť to, čo Bacon volá *interiora rerum* a predstaviť si, že ľudia vytvorili tieto inštitúcie na základe nejakej vlastnej analýzy alebo, že sú to len plody ľudskej uvážlivosti.

Národné zhromaždenie však nie je typické len pre Anglicko. Nájdeme ho v každej európskej monarchii, hoci zatiaľ čo v Anglicku funguje, niekde už prestalo, alebo len spí. Rozhodnúť, či potlačenie národných zhromaždení je pre obyvateľstvo nešťastím, alebo či sa treba vrátiť k jeho starším formám prekračuje rozsah tejto práce.

– v Anglicku, kde národné zhromaždenie získalo a stále má viac moci než inde, sa tak podľa písomných dokladov nestalo skôr ako v 13. storočí

– tento systém nebol ani vynálezom, ani výsledkom úvah, alebo aktivity ľudí uplatňujúcich si svoje prastaré práva, ale je to dielo ambiciózneho vojaka, ktorý po bitke pri Lewes vytvoril rovnováhu troch mocí a ako to tak býva bez toho, aby vedel čo vlastne činí

– povolanie poslancov do národného zhromaždenia nebolo len kráľovým ústupkom, ale na začiatku to bol kráľ, kto menoval zástupcov provincií, miest a štvrtí

– aj po tom, ako si poslanci počas púte Eduarda I. do Svätej zeme, prisvojili právo posilať zástupcov do parlamentu, mali len poradný hlas. Tak ako Generálne stavy vo Francúzsku mohli iba predkladať sťažnosti a formula s akou sa ich sťažnosti akceptovali je veľavravná „Dané kráľom, duchovnými a svetským pánmi na ponížené prosby poslancov“

– zákonodarná moc, ktorú si poslanecká snemovňa v Anglicku pripisuje je pomerne čerstvá a sotva siaha do polovice pätnásteho storočia

Bitka pri Verdune, zdroj: wikimedia commons

Takže, ak sa výraz „národné zhromaždenie“ chápe ako „určitý“ počet zástupcov, vyslaných „istými“ mužmi z „istých“ miest a obcí na základe starého privilegia daného panovníkom, tak také zriadenie bez diskusie jestvuje – v Anglicku. Ale ak sa týmto myslí, že národné zhromaždenie reprezentuje celý národ, že národ môže byť reprezentovaný len udelením mandátu, že každý občan až na pár fyzicky či morálne nevyhnutných výnimiek, môže mandát udeliť, alebo prijať a ak sa k takémuto usporiadaniu vecí požaduje pripojiť aj zrušenie všetkých dedičných pôct a úradov, tak takéto zriadenie nikdy nebolo a nikdy ho nebude možné úspešne udržať.

Často je uvádzaná Amerika. Nepoznám nič poburujúcejšie, ako chvály spievané na toto ozbrojené decko. Nechajte ho vyrásť.

Aby sme túto debatu urobili tak jasnou ako sa len dá, musíme uviesť, že zakladatelia Francúzskej republiky musia nie len dokázať, že je možné vybudovať dokonalý zastupiteľský systém, že je dobrý, ale tiež aj to, že ľud si týmto spôsobom udrží svoju suverenitu a vo svojej celistvosti vytvorí republiku. To je jadro sporu. Ak je republika len v hlavnom meste a zvyšok krajiny je poddaným tejto republiky, republika nie je štátom suverénneho národa.

Posledná komisia, ktorá mala navrhnúť model zastupiteľského systému odhadla počet Francúzov na tridsať miliónov. Zoberme tento počet a predpokladajme, že si Francúzsko zachová svoje územné zisky. Podľa ústavy sa každý rok dvestopäťdesiat členov zákonodarného zhromaždenia nahradí inými dvestopäťdesiatimi. Takže pri 15 miliónoch mužov by sa v prípade ich nesmrteľnosti všetci vystriedali za šesťnásťtisíc rokov. Ale pretože niektorí ľudia v tomto intervale určite zomrú, niektorí budú zvolení viac než raz a niektorí či skrze prirodzenosť alebo zdravý rozum nebudú nikdy zvoliteľní, táto predstava sa zrúti do ohromného počtu panovníkov, ktorí nikdy nevládli.

Rousseau tvrdil, že vôľa národa sa nedá delegovať. Možno s ním súhlasiť, alebo aj nie a diskutovať túto akademickú otázku tisíc rokov, isté ale je, že zastupiteľský systém bráni výkonu zvrchovanosti a obzvlášť jeho francúzska verzia, ktorá limituje práva ľudu na výber voličov a kde ľud, nielen že nemôže udeliť zvláštny mandát svojim zástupcom, ale zákon starostlivo nivočí všetky vzťahy medzi zástupcami a ich príslušnými provinciami dôrazne ich upozorňujúc, že nie provincie ale národ ich povoláva. Národ je nádherné slovo, lebo každý ho berie ako potrebuje. Je ťažko si predstaviť systém, ktorý by lepšie potláčal práva národa.

Preto sa ten zločinný jakobínsky sprisahaneč v podstate nemýlil, keď počas vyšetrovania povedal: „Verím, že súčasná vláda si uzurpuje autoritu a pohŕda všetkými právami ľudí, ktorých zredukovala do toho najodpornejšieho otroctva. Je to hrôzostrašný systém šťastia hrstky vybudovaného na útlaku nás. Táto aristokratická vláda ľudí spútala a zavalila reťazami v takej miere, že vymaniť sa z toho je ťažšie, ako kedykoľvek predtým.“

Čo teda pre národ znamená táto márna sláva reprezentovať, keď je aplikovaná tak nepriamo a keď toľké milióny jedincov na nej nikdy nebudú mať účasť? Sú im snáď vláda a zvrchovanosť menej vzdialené ako predtým?

Ako odpoveď na tento argument počujeme, že predsa nezáleží, že úrad poslanca je len zbytočnou poctou, keď systém zabezpečuje verejnú slobodu.

Tak otázka nestojí. Otázka nie je, či francúzsky národ môže, s ústavou ktorú teraz má, byť slobodný, ale či môže byť suverénny. Zmenili otázku, aby oklamali logiku. Preskočme teraz výklad o suverenite a predpokladajme, že suverén bude vždy v Paríži a všetko to táranie o zastupiteľstve nič neznamená, že ľudia sú stále nepriateľskí voči vláde, že sú viac podrobení ako boli za monarchie a že fráza veľká republika je rovnako ako guľatý štvorec, kontradiktórna. To možno dokázať aj aritmeticky.

Otázku teda možno zredukovať na pátranie po tom, či záujmom francúzskeho národa lepšie slúži, keď sú poddaní výkonnému direktóriu a dvom zhromaždeniam, ustanoveným ústavou z roku 1795, ako keď boli poddaní kráľovi vládnuceму podľa starého spôsobu. Je oveľa ťažšie túto otázku položiť ako na ňu odpovedať.

Odhodíme teraz slovo republika a rozprávajme iba o vláde. Nebudem hovoriť o tom, či je táto vláda schopná zabezpečiť verejný blahobyť. Francúzi odpoveď veľmi dobre poznajú. Ale prihliadnuc k povahe tejto vlády, nech už sa menuje akokoľvek, pozrime sa, či možno veriť v jej trvácnosť. Povznesme sa teraz na úroveň hodnú inteligentných bytostí a z tohto vyvýšeného stanoviska uvažujme o pôvode dnešnej francúzskej vlády.

Zlo nemá so životom nič spoločné. Netvorí, jeho moc je čisto negatívna. Zlo je schizma bytia, zlo nie je pravdivé. To, čo Francúzsku revolúciu odlišuje a robí jedinečnou udalosťou dejín je skutočnosť, že je radikálne zlé. Oko pozorovateľa nerozptyľuje ani najmenšia čiastočka dobra. Je to vrcholné dielo skazy, aké kedy svet videl, koncentrovaná nečistota. Ktorá iná stránka dejepisu sa pýši tak obrovským množstvom zla zhromaždeným na jednom pódiu? Aká strašná zbierka nízkosti a krutosti! Aká absencia akejkolvek slušnosti!

Známky rozkvitajúcej slobody sú tak jasné, že sa nedajú prehliadnuť alebo zmýliť. Je to čas, keď láska k otčine je náboženstvom, rešpekt k zákonom poverou, je to čas pevných charakterov a prísnych mravov, keď všetky cnosti vykvitnú naraz, keď jednotlivé strany prospievajú otčine, pretože bojujú len pre česť zo služby vlasti, keď všetko, dokonca i zločin nesie známky veľkoleposti. Ak tento obrázok porovnáme s tým, čo dnes ponúka Francúzsko, môže snáď niekto veriť v trvácnosť slobody, ktorá vytryskla z gangrény? Či presnejšie, môže snáď niekto veriť, že táto sloboda sa môže narodiť (pretože ešte nejestvuje) alebo že zo stredu tej najodpornejšej ohavnosti sa vynorí vláda, ktorá bude oplývať cnosťou viac než všetky iné? Keď človek počúva týchto tzv. republikánov hovoriť o slobode a cnosti, predstaví si starú, vyžitú štetku s umelou

červeňou na lícach, ktorá predstiera, že je panna.

Republikánsky časopis uviedol o mravoch dnešných Parížanov túto anekdotu: „Pred súd sa dostal prípad zvedenej dievčiny. Štrnásťročná mladá žena udivila sudcov svojou zvrátenosťou viac, ako hlboká amorálnosť jej zvodcu. Viac ako polovicu obecnstva tvorili mladé ženy a dievčatá, medzi nimi zo dvadsať nie starších ako trinásť či štrnásť, niektoré so svojimi matkami. A namiesto toho, aby si od rozpakov zakrývali tváre, hlasno sa smiali na nechutných podrobnostiach, pri ktorých sa aj sudcovia červenali.“ (12)

Žiadam čitateľa, aby si spomenul na prípad rímskeho občana, ktorý bol za čias rímskej veľkosti potrestaný len za to, že svoju ženu objal pred deťmi. Porovnajte si to a učiňte vlastný záver. (13)

Revolúcia už trvá dosť dlho, aby prešla niekoľkými fázami, ale jej povaha sa nikdy nemení a už od jej zrodenia bolo jasné, čím sa stane. Bolo to isté, nevysvetliteľné delírium, slepá prchkosť, pohoršujúce pohrdanie všetkým úctyhodným, nový druh ohavnosti, ktorá žartuje o svojich zločinoch, ale predovšetkým nehanebná prostitúcia pokriveného myslenia a každého slova vyjadrujúceho idey spravodlivosti a cnosti.

Ak sa konkrétne pozrieme na akty Národného zhromaždenia, je ťažké nájsť čokoľvek, s čím by sa dalo súhlasiť. Keď sa v mysli prenesiem späť do dní, keď zasadalo toto zhromaždenie, pripadá mi ako vznešený anglický bard, uchvátený do imaginárneho sveta. Vidím nepriateľov ľudstva sedieť v Jazdeckej škole a zvolávať každého zlého ducha do tohto nového Pandemónia. (14) Počujem vzdialené *il rauco suon delle tartare trombe* (15) a vidím ako sa na toto volanie náhlivo zbiehajú všetky neresti Francúzska. A myslím si, že nie všetko z tohto je len alegória.

Všimnite si, ako zločin utvoril základy celej tejto republikánskej stavby. Slovo „občan“, ktorým nahradili staršie formy zdvorilosti, je adresované najpodlejšším z ľudí. Tí zbojníci vymysleli toto slovo v jednej zo svojich legislatívnych orgií. (16). Republikánsky kalendár, na ktorý sa nesmieme dívať len ako na nejakú pochabosť, bol cieľným útokom na náboženstvo. Republikánska éra sa datuje od najväčších zločinov, ktoré naveky zneuctili ľudstvo. Republikáni nedokážu datovať jediný akt bez toho, aby sa nepoškvrnili hanbou a nepripomínali potupný pôvod vlády, ktorej vlastné sviatky sú mimoriadne desivé. Môže sa teda z tohto krvavého bahna vynoriť trvávajúca vláda? Som si istý, že divokosť a neviazané mravy barbarských národov neboli prekážkou ich prípadnému scivilizovaniu, je tiež nepochybné, že barbarská nevzdelanosť dokázala vybudovať množstvo politických systémov, ale učené barbarstvo, systematická ohavnosť, vypočítavá zvrátenosť a nadovšetko bezbožnosť, nikdy nevytvorili nič. Nezrelosť prechádza v zrelosť, hniloba končí v ničote.

Okrem toho, videl už niekto vládu a slobodnú ústavu, ktorá povstala napriek jej členom a bez ich súhlasu? (17) To by bol fenomén, ktorý by sme mohli obdivovať, ak by meteor, zvaný Francúzska republika, nezhorel. O tejto vláde sa verí, že je silná, pretože je násilná. Lenže sila sa od násilia líši rovnako, ako od slabosti. Udivujúci spôsob fungovania republiky v súčasnosti je snáď dôkazom toho, že už veľmi dlho nepožije. Francúzsky národ túto vládu nechcel, ale trpí ju a zostáva submisívny, či už preto, že ho nemôže udusiť alebo preto, že sa bojí niečoho horšieho. Táto vláda spočíva na dvoch stĺpoch, ktoré nemajú nič spoločné so skutočnosťou, teda spočíva na dvoch negáciách. Možno si tiež všimnúť, že obhajcovia Republiky sa nepokúšajú demonštrovať jej spôsobilosť, cítia totiž, že toto je ich slabé miesto.

Hovoria, so smelosťou akej sú len schopní, že je tu možnosť jej prežitia a rýchlo preskočiac toto chýlostivé miesto sa výhradne venujú presviedčaniu Francúzov, že návrat k starej forme vlády by bol tým najväčším zlom, aké by ich mohlo stretnúť. V tom sú celkom výreční. Nikdy neprestávajú opisovať nebezpečenstvá revolúcie. Ak na nich zatlačíte, tak pripustia, že Revolúcia, ktorá stvorila dnešnú vládu, bol zločin a práve preto trvajú na tom, že druhá revolúcia už nie je nutná. Padajú na kolena pred francúzskym národom a prosia o zachovanie Republiky. Vo všetkom, čo o stabilite tejto vlády tárajú, človek cíti nie odôvodnené presvedčenie, ale vysnenú túžbu.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/moze-francuzska-republika-vytrvat-porevolucne-uvahy-grofa-de-maistre/>